

Cuprins

Curînd înainte (Zoe Petre) 5

I. „Micuțisme” și micuți

Psihologia se ocupă de „micuțisme”	19
Există făcători?	25
„O! Ce veste minunată!”	32
Nu te teme de greci când îi fac daruri: Eleni	38
Copilăria lui Diogene	44
Mintea copilului: o lume nouă, uimitoare	48
Grooming: vorba dulce mult aduce	61
Dacă minți, minte iște!	65
Eroarea părinților: văd copilul într-o cercă emoțională	72
Enigma atracției între cameni	85

II. Învățători și învățători

Lumea e un români	99
Balec și formule chimice	103

Profesorul numai unul este	110
Totuși, există cameni minunăți	120
Pe asfalt și pe ulțele satului	122
Astăzi și atunci	128
Serenade, <i>entertainment</i> și cercetare	133
Absurdul există, îl întâlnim în viață	144
N-ai ce face, te duci unde „își se dă”	152
Vrei bani, faci ceva, faci rochii	161
Viața ca experiment natural	164
O zi de lucru la grădiniță la „Suveica”	174
Sex și putere : Liliana	177
Viața se învăță printre alii	180
Intr-un pahar cu droguri s-a adăpostit o minte	184
Puterea : o nepăsare în mociră	198
Guru : nevoia de duhovnic	200

III. Gânduri despre meserie

Metamorfoza Catalinici	209
Tăcere de cavou	218
Cauzele psihologice între femei	226
Suntem ce ne spunem unii altora că suntem	241
Destăinutri nocturne	249
<i>A small world</i>	261
Demnitatea prin minciună	268
În posida depărtării, unii prieteni știu ce vrei	272
Destăinuiri, indiscreții ?	275
Viața secretă în vitrină	278
Confesiunea prin imagini	282

O fereastră care se sparge.....	281
Foamea de atenție a unor și voyeurismul altora	289
Psiholog căută psiholog	292
<i>La Belle Science</i>	298

Aurora Liiceanu

Prin perdea

Cuvânt înainte de Zoe Petre

POLIROM
2012

Felul lui de a ne da exemple, de a le comenta, puțin sex, dar cu detalii atât de concrete, ne făcea să-l iubim, să ne placă și cursurile lui. Ne amuză mult și naivitatea lui. Aveam o laborantă de vîrstă noastră, foarte umblătoare, imbricată foarte sexy, care venea dimineață la facultate direct de la Melody Bar, nedormită, obosită, încercănată, în rochie neagră, foarte decoltată, cu pantofi negri de lac, cu tocuri foarte înalte, cu dungile de la ciorapi strâmbă. Când a întrebat-o odată de ce este îmbricată în negru, i-a răspuns că e în doliu. Profesorul nu se gădea la nimic, parcă nu observa nimic, nu era deloc suspicios. Gădea de bine despre oameni. Nici felului în care era îmbricată laboranta, nici orei la care venea nu le dădea vreo atenție, vreo importanță și în plus era un mare bonom. Cum ea mergea des la acest bar, el ne spunea când o vedea, cu o voce ușor tristă și înțelegătoare: „Cornelia a avut din nou o înmormântare”. Noi rădeam pe ascuns. El nu observa deloc că laboranta noastră venea de multe ori cel mai devreme la facultate, făcând exces de punctualitate. Odată l-am întrebat ce face soția lui. Ne-a spus cu o voce atât de caldă, surâzând: „Este pictoriță, dar nici nu știi cât mă costă!”.

Nu i s-a dat voie să plece în străinătate, unde era invitat de colegii lui din tinerețe cu care păstrase legăturile prin scris. O singură dată a fost lăsat să plece în Cehoslovacia să prezinte o descoperire importantă a lui, mult apreciată. Legea Weber-Fechner din psihologia perceptiei fusese rafinată și completată de el, iar numele lui era în străinătate adăugat celor ale autorilor legii. Era vorba despre relația între magnitudinea fizică a unui stimул și percepția intensității lui. Cursul lui despre pragul diferențial al senzației era plin de exemple,

începând cu observația lui referitoare la ceai sau cafea. Ne spunea atât de simplu, ca să înțelegem, că, dacă ceaiul sau cafeaua nu sunt destul de dulci, nu vom simți diferența dulceței decât dacă vom adăuga o anumită cantitate de zahăr. Nu pierdeți zahăr purând prea puțin, senzația nu se va schimba, ne sfătuia el. Putea și săptul că știa matematică, avea cunoștințe de fizică, era atrăs de modelele matematice în interpretarea senzațiilor făcând ca persoanele de la Catedra de Psihologie să nu-l înțeleagă. Nimici nu-i recunoșteau meritele, în afara de cei din străinătate. La noi era tăcere. Nu l-am văzut niciodată în cancelaria profesorilor, la decanat sau în compania altor profesori. Păstra o distanță și nici ceilalți nu se prea apropiau de el. Era altă specie de om.

Ziua lui de naștere era 8 martie și niciodată nu găseam flori pentru că se vindea mult, fiind „Ziua Femeii”. Nici nu merita să luăm florile care se găseau. Toate femeile primeau garoafe, de obicei roșii, dar nu multe. De aceea ii duceam mulți, mulți ghoiocei.

Mi-a lăsat diploma lui de terminare a studiilor din Germania, scrisă cu litere gotice, pe o hârtie poroasă, minunată, ca un răvas, pe care am adus-o la institut și care încă nu a fost înrămată pentru a fi pusă pe perete. De la profesorul Zapan mi-a rămas prudența de a nu generaliza, inhibiția de a da etichete, dificultatea de a pune împreună, de a articula generalul și particularul, teama că cineva mă întreabă „pe căți oameni s-a lucrat, la căți subiecți li s-a administrat testul?”. și acesta încerca să ni le transmită cu un exemplu exact pe dos, relatându-ne, de pildă, cum a descoperit Ebbinghaus memoria imediată și cum a făcut diferenția între memorie imediată și memoria de lungă durată. Astăzi aceste concepție sunt deja banale în psihologie, cine

nu le știe? Ba chiar mai mult, și oamenii de rând le folosesc. Dar profesorul ne-a spus că Ebbinghaus și-a făcut cercetarea doar pe opt subiecți. Cine îndrăznește astăzi să generalizeze ceva folosind opt subiecți? Noi foloseam frecvent la acea vreme treizeci de subiecți. Și totuși, atâtca sondaje, pe coborte de subiecți, care se contrazic nu numai între datele lor, dar și cu ele însele în tempi mici, care impresionează prin cantitate, prin număr, nu fac cunoașterea noastră să crească. Pur și simplu, pentru că privim superficial lucrurile, nu le înțețăm, nu suntem deloc obsedăți de veridicitatea lor. Le luăm cum sunt. Ce ar fi spus el acum? Când în ziare importante, sub numele unor jurnaliști de prestigiu, apare scris „globalist”? Sau dacă l-ar auzi pe un renumit academic, l-am uitat numele, care, întrebăt de cineva din audiență, la o conferință, care este specialitatea lui, a răspuns: „Specialitatea mea sunt generalitățile!”.

Câtă deosebire era între el și ceilalți profesori și asistenți! Cât calm și respect avea față de cel cu care intra în contact, fie el și student, și câtă putere și revendicare a puterii aveau alții. De el nu ne era frică și n-am fi îndrăznit să reacționăm în vreun fel la observațiile atât de discrete pe care se întâmpla să ni le facă sau să-l sfidăm cu teribilismul sau nonșalanța vârstei. Alți profesori veneau învrajbiți la examene, cu priviri amenințătoare, înfricoșându-ne. Așa era Leontie Tismăneanu, care, la examene, ne arunca priviri dure și își aprindea țigara, folosindu-și cotul pentru a fixa cutia de chibrituri pe masă. Cu țigara între buze, ne spunea: „Eu mi-am lăsat o mână în Spania și voi nu puteți să învățați o carte?”. Era veteran al războiului civil din Spania, luptase acolo și cred că era șeful

Catedrei de Marxism-leninism. Dădeam cu el examen la Socialism științific sau la Materialism dialectic. Nu mai țin bine minte, dar în orice caz trebuia să știm bine politica partidului și multe date. O colegă de-a mea era atât de înfricoșată, încât s-a încurcat în vorbe, iar el i-a spus să vină la toamnă. Adică o picase la examen. Ea a căzut ca o lumânare, din picioare, pe jos, în fața catedrei, iar el i-a spus cu o voce rece să se ducă în bâncile din fundul sălii să-și revină. Dar nu și-a revenit, mintea nu-i mai mergea de frică. El i-a spus din nou să vină la toamnă și nimeni nu a îndrăznit să mai spună nimic, iar cei care urmău după ea erau deja paralizați de spaimă.

Erau și situații aproape comice, din care asistenții noștri nu știau cum să iasă, iar noi nu reacționam în nici un fel. Poate că ne aruncam între noi priviri pline de înțeles, dar frica inhiba orice vorbă. Janina Ianoși, care ne era asistentă la Socialism științific și asculta riguros ce am citit din ziarul *Scânteia*, spre desperarea noastră – ce tineri citesc zilnic zare și cum puteai citi ziarul *Scânteia*? –, ne-a însoțit într-o vară la muncă patriotică la Mănăstirea, lângă Crevedia, fostă proprietate regală, devenită gospodărie agricolă colectivă după colectivizare. Două evenimente ne-au făcut să ieșim din rutina vieții de lucrători la câmp, care se scoala foarte devreme, pleaca la câmp și se întorce cam târziu. Ambele s-au petrecut fiind însoțiti de asistenta noastră. Primul a fost când într-un camion care ne aducea de la muncă s-a urcat repede un bărbat încă Tânăr, cu bluză desfăcută, în care-și băga mâna și lăsa prinsă ca să le măñânce. Noi l-am aruncat o privire scurtă, curioasă, dar nu mult. Eram obosiți, nemâncăți. Dar asistenta noastră, parcă activată de un impuls de nestăpânit, l-a

întrebat, aruncându-i o căutătură lăunuitoare: „Nu lucrezi la colectivă?». El i-a aruncat o privire disprețuoare, s-a uitat la noi alene. Probabil că vedea că nu suntem de-aici locului. Se știa în sat că studenții vin să lucreze la colectivă și aflaseră și noi că un student de la Filologie, neobișnuit cu nunația câmpului și cu mașinile de lucru, își pierduse într-un accident o parte din braț, prins de o treierătoare. I-a răspuns, pe un ton puțin sfidator: „Nu lucrez, să-i ia dracu”, nu vreau să lucrez pe trei lei ai lor, mai bine mănânc prunc!”. Pe lângă drăcuiala, a tras și-o injurătură la adresa colectivei. Sună sigură că ea nu se aștepta la un asemenea răspuns. A încercat să-i facă puțină morală, apoi a tăcut incurcată. Nimeni nu a mai scos nici un cuvânt. Al doilea eveniment, asemănător cu acesta, s-a petrecut tot din cauza inițiativei ei de a ne face să abordăm viața într-o manieră „activistă”. Ne-a făcut program într-o duminică. Nu mergeam la camp, dar nici nu puteam sta degeaba. Așa că ne-am sculat tot foarte devreme și am plecat însoțiti de ea să vizităm casa lui Alexandru Sahia. El, scriitorul proletar, așa cum învățaserăm la școală, se nașcuse la Mănăstirea. După un drum prin sat, am ajuns la o casă foarte mare, cu o curte largă. Se vedea că fusese o gospodărie prosperă. Multe acareuri. Noi la școală învățaserăm că a fost sărac. Dimpotrivă, gospodăria arăta impresionant. Casa avea pridvor, toate încăperile dădeau în el și gardurile erau înalte. Aveai impresia unei mici fortărețe, fără nici o legătură cu vecinii. Un bărbat în vîrstă, cu părul alb, ne-a primit, dar nu știam dacă ne aștepta sau pur și simplu să trezit cu noi bătând în poartă. Ne-am așezat pe pridvor. Asistența noastră i-a făcut o mică introducere, spunându-i că suntem studenți la Facultatea de Filosofie și

că dorește să ne vorbească despre Alexandru Sahia. Și acum mi întreb cine avusește ideea acelei vizite nefericite. El, bărbatul, cred că era o rudă apropiată, poate unchi, frate, s-a uitat la noi și, plin de amărăciune, dar și puțin înfuriat, a spus cu o voce enervată: „Care Alexandru Sahia, vagabondul său, haimanaua aia, care s-a înțărit cu comuniștii și a plecat la oraș? Și dus a fost! Că ce gospodărie frumoasă avea taică-său, avea părinti bogăți, dar n-a vrut să muncească aici, să-și vadă de treabă, s-a dus cu golani, cu derbedeii!”. Cam așa mi fost vorbele lui. Noi am rămas muți, ci a mai continuat să spună ceva, noi nu-l mai ascultam, nu ne venea să credem ce spune. Și, deodată, vocea ei ne-a trezit: „Facem rândul și ne întoarcem la cămin”. Ne-am aranjat ca oile, cuminti, am lăsat gazda și, fără să comentăm pe drum, ne-am întors de unde plecaserăm. Era încă foarte devreme, aveam timp să nu facem nimic. Am aflat apoi că părintii lui Alexandru Sahia erau chiaburi bogăți, că el avea o soră profesoară, că fusese dat la școală militară și că nu fusese deloc sărac.

În aceste condiții, cred că toți ne dădeam seama ce diferență erau profesorii și asistenții noștri. Dar nu ne preocupa acest lucru, ci viața noastră, tinerețea noastră. Profesorul Gheorghe Zapan era, într-adevăr, parcă din altă lume. Poate singurul profesor care merită respectat. Dar știu sigur că nu numai respectul contează, ci și altceva ce n-am avut și care a contribuit la relația mea dificilă, complicată cu psihologia. Și nu știu dacă cineva are vreo vină, pentru că mi-am decis să consider că vinovăția aparține contextului. Ce mi-a lipsit au fost mentorii. Am citit cu tristețe cărțile unor psihologi sau ale unor specialiști din alte domenii care aduc reverențe adânci și gratitudine mentorilor lor, adesea